

կ'ըսուին) հիմա Լաւրոպացիք բարձր շէնքերը կայծակէ կը պահեն : Սիայն գիշեր ատեն աս շանթարգել գաւազանին ծայրը կրակէ լեզուի պէս բոց մը կ'երևնայ . ասով Լեւոսարին երևոյթն ալ շատ պարզ կը մեկնուի, որ պղտոր գիշերուան ատեն տեսեր է կ'ըսեն՝ որ իր զօրքերուն նիզակներուն ծայրէն լեզուի ձևով լոյս մը դուրս կ'ելլէ եղեր :

Լաւրոպականութիւնը մեծ ազդեցութիւն ունի թէ բուսոց և թէ կենդանեաց վրայ . և ջրի հիւանդութիւններն ցաւը կ'աւելնայ՝ երբոր օդին մէջի ելեքտրական հեղանիւթին հաւասարակշռութիւնը կը կորսուի : Ըստերը փորձեցին որ ելեքտրականութիւնը այլևայլ հիւանդութիւններ ընդնացնելու գործածեն, բայց հիմա աս կարծիքս շատին ընդունելի չէ . միայն կ'երևնայ թէ անդամալոյծներու քիչ մը օգուտ կ'ընէ :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Խոսակցութիւն Սաբի Լաւր :

Ա.

ՍԱԿԸ ինչ կերպով հնարուած է, կամ ո՞վ հնարեր է : Ինչէն է որ ոսկիի կամարծրութի կամ պղնձի կտոր մը որ լի ինքեան անօգուտ բաններ են՝ այն պիտի յարգ ու արժէք առեր են ամէն աշխարհք ու ամէն մարդու առջև, որ մարդուս սրտին ուզածը ձեռք ձգելու համար մէկ հատիկ հնարք՝ ան մետաղի կտորուանքն եղեր են . ստակը տուր, ուզածդ առ :

— Ըստ դժուար բան է, և գրեթէ անկարելի է գիտնալ թէ մարդիկ ինչ կերպով հնարեր են ստակը :

1 Սաբի բառը, որ գրած կամ գրուած ստակը բառին աշխարհաբան է, կ'երևնայ թէ յստակ կամ

Չկրնար ըլլալ որ թագաւոր մը կամ մեծ մը հնարած ըլլայ աս բանս . վասն զի կը տեսնենք որ ամէն մարդ ազատութեամբ կը գործածէ ստակը . օրինակի համար, քեզմէ գիրք մը առնել կ'ուզեմ նէ՝ տեղը ոսկի մը կուտամ, բայց դու ազատ ես առնելու կամ չառնելու : Լրմնայ ըսել, թէ միայն ստակին հարկաւոր բան ըլլալն է որ մարդկանց խելքը սրեր է զինքը հնարելու . և յիրաւի . գրեթէ բան չկայ որ մարդիկ իրենց ամենահարկաւոր ճանչնան, ու վերջապէս չը գտնեն կամ չհնարեն :

— Ինչէն յայտնի է թէ ստակը հարկաւոր բան է . չէր կրնար ըլլալ որ ամէն առուտուր փոխոցով լմննար, ինչպէս որ շատ վայրերի մարդիկ ինչուան հիմայ ալ կ'ընեն :

— Ստակին հարկաւոր ըլլալը հասկընալու համար, դնենք թէ ամենեւին ստակ ըսած բանդ չգտնուի . շատ փոխոցներ կան որ անկարելի է ընել : Խօսքի համար, ես կապոյ մը բուրդ ունիմ, կուզեմ ցորեն ունենալ . կը շաղկեմ կապոյս, երկրագործին կ'երթամ . անիկայ ցորեն ունի, բայց տեղը բուրդ չուզեր, գինի կ'ուզէ : Կ'եւ լեմ գինի գտնելու համար այգեգործին կ'երթամ . այգեգործին բուրդ հարկաւոր չէ եղեր . բրդեղէն շինողին կը տանիմ բուրդս, անիկայ ալ ոչ ցորեն ունի՝ ոչ գինի : Ընչափ աշխատանք, որչափ դժուարութի : Իսկնք թէ վերջապէս գտայ մէկն որ կրնամ հետը փոխոց ընել . առ քեզի նոր դժուարութիւն մ'ալ . երկու տեսակ ապրանքին արժէքը կամ գինն ինչպէս կտրելու է . ինչպէս որոշելու է թէ այսչափ բուրդին տեղը որչափ ցորեն կրնամ առնել : Երբ Վերջը ճար մը կը գտնենք, երկու ապրանքին մէկը կամ թէ երկուքն ալ կէս կ'ընենք, կէսը ինծի՝ կէսն իրեն : Հապա թէ որ բաժնուելու ապրանք չէ՝ զոր օրի-

սաբի բառերուն մէկէն ելած է, իբրեւ թարգմանութիւն տաճկի «գաճ» բառին որ ճշգրիտ կը նշանակէ :

նակ թէ որ ոչխար մը կամ ձի մըն է փոխելիքս, առնելիքս ալ մնտուկ մը կամ աթուռ մըն է: Եւ ատ անկարծելի դիպուած պիտի ըլլայ մէկը գտնել՝ որ ոչ միայն իմ ուղած բանս ունենայ, այլ նաեւ ան բանին արժէքն ալ ճիշդ իմ ունեցած բանիս արժէքովն ըլլայ: Սրեմն ամենահարկաւոր բան է եղեր միջին ապրանք մը ունենալ, որ անով փոխոց ընելը դիւրանայ, ու մէկ բանի մը գին կտրելու համար՝ ան ապրանքին հետ բաղդատուի. և ահա աս ապրանքն է ստակը:

— Ստակի տեղ ամէն ատեն ու ամէն տեղ մետաղ գործածուած է թէ ուրիշ նիւթեր ալ:

— Հարկը և փորձը կը սորվեցնեն մարդուս ինչ և իցէ բանի մէջ առաջ գիւտ մը գտնել, ետքը հետ զհետէ ան գիւտը կատարելագործել. ասանկ եղած է նաև ստակներուն կատարելագործութիւնը: Միւրիկէի Միկոլարսուած գաւառին ծովեզերքի խեղճ բնակիչները տեսակ մը ստակ հնարած են մտաւոր, որուն անունը ճառար գրեր են. այսինքն իրական ստակ չեն գործածեր, հապա երբոր մէկը բան մը ծախել կ'ուզէ՝ գինը կը կտրէ այսչափ մաքուր, գիմացինն ալ իրեն ունեցած ապրանքին գինը կը դնէ այսչափ մաքուր, կը սկսին ծախս ընել, և ըստ այնմ ապրանքին փոխոց կ'ընեն: Բսել է թէ աս մաքուր թան բաղդատութեան կամ համեմատութեան միջոց մըն է, որով ապրանքին արժէքը կ'որոշուի. ասով իրական ստակին մէկ յատկութեանը միայն տեղը կըրնայ բռնել. բայց տես թէ որչափ հարկաւոր բան է եղեր ստակ հնարելն որ այսպիսի գիւտ սորվեցուցեր է ան խեղճ ողորմելի մարդիկներուն: Այն հարկը ստիպած է որ Մեքսիկոյի բնակիչները ստակի տեղ քաքաօ ծառին ընկուզը կը բանեցնեն եղեր. նմանապէս Մեքիկայի Սիւրիսիա գաւառին բնակիչները ծխախոտ. Եթովպացիք կամ հապէսները աղի կտորուանք. շատ հնդիկներ ալ՝ ծո-

վու ժժմունք, այսինքն խատուտիկ խեցիներ՝ որ զարդարանքի տեղ ալ կը բանեցնեն:

Հետ զհետէ մարդիկ ստակը կատարելագործել ջանալով, հարկաւ օր պիտի գար որ հիմակուան պէս մետաղէ ստակ սկսէին բանեցնել, որովհետեւ մետաղէ ստակը ինչպէս որ պէտք է կը բովանդակէ միջին ապրանքի մը ամէն հարկաւոր յատկութիւնները: Բայց ասոր վրայ ուրիշ անգամ կը խօսինք:

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

(Ժ) Է որչափ հարկաւոր է դաստիարակի մը որոյ սիրտը շահիլ:

ՍԱՐԴԿԱՅԻՆ կենաց ամէն վիճակն ալ ամէն մարդու չարմարիւր. շատ արհեստներ և շատ պաշտօններ կան որ մէկը ինչուան մասնաւոր կոչումն կամ յարմարութիւնն են այնոր՝ չկրնար ձեռք զարնել. ձեռք ալ զարնէ նէ՝ չկրնար ինչպիսիք տեղէ առաջ տանիլ: Այսպիսի դժուար պաշտօններէն ու վիճակներէն մէկն է նաև տղոց դաստիարակ և վարժապետ ըլլալը, ու ամէն մարդու բանը չէ: Արդէն քիչ մարդ կայ որ առանց շահասիրութեան վիճակիս ձեռք զարնէ, բայց անոնց մէջ ալ քիչ են անոնք որ նոյն վիճակին պարտքերը աղէկ կատարեն. կրնայ ըլլալ որ աս քիչը կոչումն ունենան այնպիսի մեծ ու օգտակար վիճակին, ուրեմն պարտական են նաև ճանչնալ ու սիրով կատարել իրենց կոչման պարտքերը: Դաստիարակ մը կամ վարժապետ մը երբոր կը տեսնէ թէ տղոց հետ վարուիլը իրեն ծանր կամ նուաստ բան մը կ'երևնայ, անբան արարածներու մէջ կենալ մը կ'երևնայ, անխելք ու անմիտ ժողովրդեան մը վրայ աշխատիլ կ'երևնայ, և ըստ այնմ կը ձանձրանայ, կը նեղանայ, և գետնին տակէն մետաղ